
ІННОВАЦІЇ

УДК 330.341.1

Л. С. Ладонько, к.е.н., доцент

**СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КОНСТИТУТИВНО-КЛЮЧОВИХ
ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ, НАРОЩЕННЯ ТА ПОВНОГО ОСВОЄННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

Анотація. У статті розглянуто різні підходи до виділення факторів впливу на формування інноваційного потенціалу. Систематизовано та описано основні чинники формування, нарощення, розповсюдження, поширення і використання інноваційного потенціалу виробничо-економічних систем, узагальнена формалізація яких дозволяє ідентифікувати об'єктивні виміри результативності управління ним на етапі сучасного поступу України у єдине поле провідних держав світу.

Ключові слова: конститутивно-ключові чинники, інноваційний потенціал, виробничо-економічна система.

Л. С. Ладонько, к.э.н., доцент

**МИРОВОЗРЕНЧЕСКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ КОНСТИТУТИВНО-
КЛЮЧЕВЫХ ФАКТОРОВ ФОРМИРОВАНИЯ, НАРАЩИВАНИЯ И ПОЛНОГО ОСВОЕНИЯ
ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА**

Аннотация. В статье рассмотрены различные подходы к выделению факторов влияния на формирование инновационного потенциала. Систематизированы и описаны основные факторы формирования, наращивания, распространения, распространения и использования инновационного потенциала производственно-экономических систем, обобщенная формализация которых позволяет идентифицировать объективные измерения результативности управления им на этапе современного развития Украины в едином поле ведущих государств мира.

Ключевые слова: конститутивно-ключевые факторы, инновационный потенциал, производственно-экономическая система.

L. S. Ladonko, candidate of economic sciences, associate professor

**WORLDVIEW AND METHODOLOGICAL BASIS OF CONSTITUTIVELY-DOMINANT FACTORS
OF FORMATION, INCREASING AND FULL ASSIMILATION OF INNOVATIVE POTENTIAL**

Abstract. The various approaches to allocation factors influencing the formation of innovative capacity are discussed in the article. The main factors of forming, building, distribution, dissemination and use of innovative potential of production-economic systems, generalized formalization which allows the identification of objective measures of performance measurement control them at the stage of modern development of Ukraine in a single field of the leading countries of the world are systematized and described.

Keywords: constitutively-dominant factors, innovation potential, production and economic system.

Постановка проблеми та актуальність дослідження проблематики. Об'єктивним є визнати, що у практиці господарювання важливе значення має реалізація процедур з ідентифікації щільності взаємозв'язку та взаємозалежності принципів управління розвитком інноваційного потенціалу з використовуваним складом методів управління. Оскільки ціль управлінського впливу визначає відповідні методи управління, а принципи дозволяють вибрати для досягнення цілі найбільш ефективні в цих умовах методи. Важливою різницею між принципами і методами є те, що принципи управління відносно постійні та мають обов'язковий характер, тоді як сутність ме-

ІННОВАЦІЇ

тодів управління може змінюватися залежно від зміни умов при збереженні принципів. Отже, формується односторонній зв'язок між принципами і методами, оскільки принцип дозволяє формувати систему методів і кожний метод окремо. Але кожний окремий метод не має відчутного впливу на принцип управління. Лише уся сукупність застосовуваних на практиці методів управління у відповідних умовах може мати зворотній вплив на формування й добір принципів задля забезпечення високої результативності управління розвитком інноваційного потенціалу виробничо-економічних систем (ІП_{вес}).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Задля розроблення дієвих регуляторних інструментів активізації діяльності щодо формування інноваційного потенціалу промислового виробництва важливою передумовою є виявлення, перш за все, факторів, що стримують його розвиток і нарощення. Як було відмічено раніше, інноваційний потенціал функціонує у певному середовищі, а тому зазнає прямого чи опосередкованого впливу з боку різноманітних факторів. Однак у науковій літературі немає єдиного підходу щодо структуризації факторів, які впливають на формування, або визначають пріоритети нарощення інноваційного потенціалу. Більш того, у жодному з розглянутих раніше підходів до визначення інноваційного потенціалу [1-9] не було враховано впливу ринкового середовища.

Мета дослідження – систематизувати та дати ґрунтовну характеристику конститутивно-ключових чинників формування, нарощення та повного освоєння інноваційного потенціалу виробничо-економічних систем.

Виклад основного матеріалу. Так, за *напрямом впливу* дані фактори можна розділити на групи екзогенного та ендогенного спрямування (рис.1).

Рис. 1. Чинники формування, нарощення та повного освоєння інноваційного потенціалу виробничо-економічних систем

Проте необхідно враховувати, що розвиток (ІП_{вес}) обмежується подоланням зовнішніх бар'єрів: інвестиційних, технологічних, адміністративних, інфраструктурних тощо. До зовнішніх відносяться фактори, що визначають стан об'єктивних внутрішніх міжінституційних зв'язків, в числі яких форма власності суб'єктів інноваційної діяльності, їхня організаційно-правова структура і величина суб'єкта, його галузева приналежність та ін. На галузевому рівні ці фактори можуть проявлятися в спеціалізації РПК, співвідношенні державних і приватних підприємств, рівні та сприйнятливості інноваційної культури, розвиненості інноваційної інфраструктури, державній інноваційній та промисловій політиці, оскільки в сучасних умовах ці фактори відіграють все більшу роль в інно-

ІННОВАЦІЇ

ваційному розвитку суб'єктів і підвищенні ефективності використання їхнього інноваційного потенціалу тощо.

До внутрішніх (суб'єктивних) факторів впливу на формування інноваційного потенціалу відносяться ті, які проявляються в процесі управління, свідомого прийняття і здійснення рішень з розробки, впровадження або використання інновацій з боку суб'єктів інноваційного процесу (підприємств, фахівців, галузевого управління), в завдання яких входить аналіз зовнішніх обставин і внутрішніх можливостей ІП_{вес}. Можна виділити наступні фактори, що визначають внутрішній зміст, масштаби і темпи зміни інноваційного потенціалу промисловості: інноваційне оновлення продукції, підвищення її техніко-експлуатаційного рівня; підвищення активності міжнародного науково-технічного співробітництва; вихід на світовий ринок; швидке освоєння і масове поширення результатів наукових досліджень і технічних розробок; збереження кадрового потенціалу. Таким чином, до внутрішніх чинників автор відносить ті, на які може впливати безпосередньо сам суб'єкт інноваційної діяльності.

За інструментами регулювання можна виділити такі фактори становлення інноваційного потенціалу: система оподаткування; фінансово-кредитне регулювання; цінове регулювання.

Система оподаткування включає регульовальні та фіскальні податки. Вони спрямовані на відчуження частини доданої вартості. При визначенні ставок податків враховуються показники технічної можливості та економічної рентабельності господарської діяльності, що будується на інноваційних технологіях. Політика пільгового кредитування має на увазі надання пільгових кредитів на інноваційну діяльність з бюджету, а також залучення банківських кредитів. Законом України "Про інноваційну діяльність" передбачені такі види фінансової підтримки інноваційної діяльності [10]:

а) повне безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів;

б) часткове (до 50,0 %) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту та (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

в) повна чи часткова компенсація (за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів) відсотків, сплачених суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

г) надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів.

Отже, практично усі пільги, що передбачені законодавством для суб'єктів інноваційної діяльності, передбачають використання бюджетних коштів. А оскільки бюджетне фінансування інноваційної діяльності перебуває на дуже низькому рівні, то ефективність та спроможність виконання передбачених пільг викликають значний сумнів.

Цінове регулювання передбачає стимулювання виробництва і споживання інноваційної продукції. Це здійснюється через пільгове ціноутворення. Його суть полягає в тому, що інноваційна продукція, випущена із застосуванням маловідходних і безвідходних технологій, реалізується за нижчою ціною, ніж аналогічна продукція, вироблена на морально та фізично застарілому обладнанні.

За формою підтримки розрізняють державно-ринкові та ринково-державні фактори:

1) державно-ринкові - за допомогою цільового фінансування з державного та регіональних бюджетів та місцевих інноваційних фондів і ринку стимулюються наукові установи, що виконують фундаментальні дослідження;

2) ринково-державні - НДДКР фінансуються за рахунок підприємств усіх форм власності, систематично отримуються науково-економічні інновації та комерційні вигоди від запровадження їх у виробництво.

Крім того, за результативністю дії на темпи нарощення інноваційного потенціалу промисловості варто виділити стримуючі та прискорюючі фактори. Ряд авторів [11] виділяють дві групи факторів, які перешкоджають розвитку інноваційного потенціалу промислової системи: трансформа-

ІННОВАЦІЇ

ційні фактори, що визначають якісний зміст інноваційного потенціалу; та трансакційні фактори, що характеризують готовність промислового комплексу здійснювати інноваційну діяльність і визначають межі існування та реалізації інноваційного потенціалу. До трансформаційних чинників можна віднести: високий економічний ризик, нестачу грошових коштів, недолік кваліфікованого персоналу, високу вартість нововведень, слабку матеріальну та науково-технічну базу промислових підприємств, її великий знос і застарілі технології та інші обмеження, які можуть перешкоджати розвитку інноваційного потенціалу промислово-господарської системи. Під трансакційними факторами розуміються наступні обмеження: інформаційні, організаційні, інституційні. До їх числа належать: відсутність надійних і ефективних механізмів взаємодії держави з реальним сектором економіки, інноваційної культури, нерозвиненість нормативно-правової бази інноваційної діяльності та інноваційної інфраструктури, недостатня кількість податкових пільг і субсидій для стимулювання інноваційної активності промислових підприємств, недолік інформації про нові технології, ринки збуту, малоєфективна інтеграція наукової, виробничої та освітньої складових в інноваційній системі.

На наш погляд, фактори, які перешкоджають розвитку та формуванню інноваційного потенціалу промислового комплексу, можна згрупувати за *джерелом виникнення* на наступні: економічні, науково-технічні, виробничі, та організаційні.

Економічні чинники включають у свій склад: брак власних коштів і державної фінансової підтримки, низький платоспроможний попит на інноваційні продукти, високу вартість нововведень, тривалі терміни окупності нововведень тощо.

Науково-технічні фактори, що стримують формування $IP_{век}$ – це незадовільний науково-технічний потенціал промислового виробництва; відсутність суттєвих інновацій та комплексного оновлення технологій, дієвих механізмів регулювання та стратегічного управління інноваційною сферою, погіршення якісних характеристик наукових кадрів і матеріально-технічної бази досліджень тощо. Звідси, до виробничих факторів, на думку автора, відносяться низький інноваційний потенціал та інноваційна активність промислових підприємств, мала сприйнятливність підприємств до нововведень, брак інформації про нові технології, відсутність достатньої кількості кваліфікованого персоналу, брак можливостей для кооперації з іншими інноваційно-активними підприємствами та науковими організаціями. А, відповідно, до організаційних чинників, які тією чи іншою мірою стримують розвиток інноваційного потенціалу реального сектору, відносяться: недостатність законодавчих та нормативно-правових документів, що регулюють інноваційну діяльність у промисловості, невизначеність термінів інноваційних процесів, нерозвиненість інноваційної інфраструктури, нерозвиненість ринку технологій, недосконалість механізмів стимулювання інноваційної діяльності у промисловості.

Більшість несприятливих факторів формування інноваційного потенціалу можна подолати досить швидко, якщо розвитку інноваційного сегменту економіки будуть віддані певні політичні та економічні пріоритети. У той же час існують чинники, подолання яких не піддається прискоренню - це якість трудового потенціалу, компетенцій, придбаних працівниками в системі професійної освіти, їхня відповідність вимогам інноваційного сегменту ринку праці, вивчення норм і цінностей трудової діяльності, типів соціальної поведінки інноваторів тощо.

Фактори, що *сприяють (прискорюють)* інноваційному розвитку та нарощенню $IP_{век}$ – це: ефективна державна інноваційна політика, розвинена інноваційна інфраструктура, сприятливе інституційне середовище, здатність працівників генерувати інноваційні ідеї та рішення тощо.

За *тривалістю впливу* можна виділити довготривалі чинники, що здійснюють довготривалий вплив на рівень інноваційного розвитку та формування інноваційного потенціалу, а саме: глобалізація і міжнародний поділ праці, ефективність державної інноваційної політики, довгострокові тенденції розвитку економіки, ринку, споживання, попиту і т.п. Короткостроковий вплив на рівень інноваційного розвитку чинять фактори протягом невеликого проміжку часу - це коливання ринкової кон'юнктури, попиту, отримання короткострокових преференцій у здійсненні інноваційної діяльності тощо.

За *характером прояву* можна виділити прямі та непрямі чинники стимулювання інноваційної сфери. Так, до факторів прямого впливу можна включити наступні: національні науково-технічні програми; державне замовлення в науково-технічній сфері; державна науково-технічна експерти-

ІННОВАЦІЇ

за; бюджетне фінансування інноваційних процесів; патентно-ліцензійна діяльність; стандартизація та сертифікація продукції в науково-технічній сфері; формування науково-технічних кадрів; створення системи науково-технічної інформації.

До непрямих факторів впливу відносяться: інституційне та податкове регулювання наукової та інноваційної сфери; науково-технічне прогнозування; амортизаційна політика; пільгове кредитування; антимонопольне законодавство; патентно-ліцензійна політика; створення та державна підтримка різних форм кооперації, наукових, виробничих і фінансових організацій та структур (технопарки, технополіси, "інкубатори" тощо); правове забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності; зовнішньоекономічна політика; підготовка і перепідготовка кадрів.

Висновки. Розглянувши різні підходи до виділення факторів, що впливають на формування інноваційного потенціалу, можна підсумувати: лише при об'єктивному визначенні стратегічної позиції виробничо-економічної системи (стратегуванні) з урахуванням найвагоміших регресорів (специфічного складу для кожного підприємства) впливу на темпи трансформації її інноваційного потенціалу, можна забезпечити цілеорієнтований інноваційний розвиток як самого підприємства, так і галузі, в межах якої воно функціонує, та промисловості у цілому.

Література

1. Архангельский В. Н. Управление научно-техническим прогрессом в машиностроении / В. Н. Архангельский, Л. Е. Зиновьев. – М. : Книжный мир, 1983. – 120 с.
2. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України / М. Данько // Економіст. - 2007. - №10. - С. 23–34.
3. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент : [учеб. пособ.] / И. Т. Балабанов. – СПб. : Питер, 2000. – 340 с.
4. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность / И. Д. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 575 с.
5. Масалов А. Л. Инновационный тип развития / А. Л. Масалов // Журнал для акционеров. - 1999. - № 9. - С. 12.
6. Мартюшева Л. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження / Л. Мартюшева, В. Калишенко // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 61–66.
7. Джаин И. О. Оценка трудового потенциала: [монография] / И. О. Джаин. – Сумы : Университетская книга, 2002. – 250 с.
8. Савчук А. В. Теоретические основы анализа инновационных процессов в промышленности: [монография] / А. В. Савчук. - Донецк : НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти, 2003. – 448 с.
9. Микитенко В. В. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку: монографія / [В. В. Микитенко, Ю. В. Кіндзерський, М. М. Якубовський та ін.]; за ред. к.е.н. Ю. В. Кіндзерського. – К. : Нічлава, 2009. – 928 с.
10. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - N 36. - Ст. 266.
11. Макарова Е. С. Классификация факторов инновационного потенциала региона [Электронный ресурс] / Е. С. Макарова // Экономика и менеджмент инновационных технологий. – Режим доступа: <http://ekonomika.snauka.ru/2012/01/319>

References

1. Arkhanhelskiy, V. N., & Zinovyev, L. Ye. (1983). *Upravleniye nauchno-tekhnicheskim progressom v mashinostroyenii [Management of scientific and technical progress in engineering]*. Moscow: Knizhnyy mir [in Russian].
2. Danko, M. (2007). Innovatsiyniy potentsial u promyslovosti Ukrainy [Innovation potential in industry of Ukraine]. *Ekonomist – Economist*, 10, 23-34 [in Ukrainian].
3. Balabanov, I. T. (2000). *Innovatsionnyy menedzhment [Innovation Management]*. St. Petersburg: Piter [in Russian].
4. Kokurin, D. I. (2001). *Innovatsionnaya deyatel'nost' [Innovative Activities]*. Moscow: Ekzamen [in Russian].
5. Masalov, A. L. (1999). *Innovatsionnyy tip razvitiya [Innovative development]*. *Zhurnal dlya aktsionerov – Journal for stockholders*, 9, 12 [in Russian].
6. Martiusheva, L., & Kalyshenko, V. (2002). *Innovatsiyniy potentsial pidpriemstva yak ob'ekt ekonomichnoho doslidzhennia [The innovative potential of a company as an object of economic research]*. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 10, 61-66 [in Ukrainian].
7. Dzhaïn, I. O. (2002). *Otsenka trudovogo potentsiala [Evaluation of labor potential]*. Sumy: Universytetska knyha [in Russian].
8. Savchuk, A. V. (2003). *Teoreticheskiye osnovy analiza innovatsionnykh protsessov v promyshlennosti: monografiya [Theoretical framework for the analysis of innovation processes in industry: monograph]*. Donetsk: NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics [in Russian].
9. Mykytenko, V. V., Kindzerskiy, Yu. V., & Yakubovskiy, M. M. (2009). *Potentsial natsionalnoi promyslovosti: tsili ta mekhanizmy efektyvnoho rozvytku: monohrafiya [Potential of national industry: purposes and mechanisms of the effective development: monograph]*. Kyiv: Nichlava [in Ukrainian].
10. Supreme Council of Ukraine. (2002). *Pro innovatsiynu diialnist' : Zakon Ukrainy vid 04.07.2002 # 40-IV [On innovation activity: The Law of Ukraine of 04.07.2002 № 40-IV]*. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].
11. Makarova, Ye. S. (2012). *Klassifikatsiya faktorov innovatsionnogo potentsiala regiona [Classification of factors of innovation potential of the region]*. Retrieved from <http://ekonomika.snauka.ru/2012/01/319> [in Russian].

Надійшла 19.02.2014